

YO'L TRANSPORT HODISALARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI TERGOV QILISH

Kapitan Qulmatov Abror Ashur o'g'li

Yashnobod tuman IIO FMB xuzurudagi tergov bo'limi tergovchisi

abrorkulmatov1994@gmail.com

Annotatsiya: Avtomobil transporti jamiyat hayotining deyarli barcha jabhalarida muhim o'rin tutadi. Har yili yo'llarda transport vositalari soni ortib bormoqda va bu, tabiiyki, ushbu sohada rivojlanayotgan xavfsizlik munosabatlari holatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Avtotransport vositalaridan foydalanish va yo'l harakati sohasida qonuniylik va huquq-tartibot holatini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlar har xil xususiyatga ega bo'lishi mumkin, shu jumladan sud-tibbiy yordam, uning asosiy maqsadi jamoat hayotining ushbu sohasidagi jinoiy ko'rinishlarga qarshi kurashishdir. Ushbu maqola yo'l-transport hodisalarini aniqlash va tergov qilishni takomillashtirishga bag'ishlangan. Yo'l harakati va avtotransport vositalaridan foydalanish qoidalarini buzish bilan bog'liq jinoyatlar mexanizmining qonuniyatlari, shuningdek, tergovchi va ushbu turdagi jinoyatni tergov qilishda bevosita ishtirok etuvchi boshqa shaxslarning faoliyati tadqiqotning asosiy predmeti hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu toifadagi jinoyatlar bo'yicha jinoyat ishi qo'zg'atilishining dastlabki bosqichi va bosqichiga nisbatan kamroq darajada o'rganilgan tergovning keyingi bosqichiga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Kalit so'zlar: jinoyatni tergov qilish, jinoyatni tergov qilishning keyingi bosqichi, yo'l-transport hodisasi, dalillar, voqea sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirish, yo'l harakati xizmati bo'linmalari bilan o'zaro munosabatlar, jinoyat ishini qo'zg'atish sabablari.

Tergovning dastlabki va keyingi bosqichlari o'rtasidagi chegara haqida umumiy kelishuv mavjud emas. Ko'pgina mualliflar tergovning keyingi bosqichining boshlanishini ayblov qo'yish vaqti bilan bog'lashadi. Albatta, bunday fikrni isbotlashda juda adolatli dalillar mavjud, ammo amalda ko'pincha jinoiy ishlarni uchratish mumkin, ularda ayblanuvchi sifatida ayblanish to'g'risida qaror chiqarilishi va tergovning tugashi o'rtasida sodir bo'lmaydi. tergov harakatlari amalga oshiriladi, bundan, albatta, ayblanuvchini so'roq qilishdan tashqari, sudga tortish tartibi bilan bog'liq. Tergovchilar ba'zan tergov yakunida, jinoyat ishi bo'yicha tergov harakatlari tugaganligi to'g'risida

e'lon qilinishi va uning materiallari bilan tanishish arafasida ayblov qo'yadilar. Bunday holda, tergovning keyingi bosqichiga vaqt qolmaydi va tergov jarayonini shartli ravishda ushbu tamoyilga muvofiq bosqichlarga bo'lish haqida gapirish mantiqiy bo'lmaydi.

Barcha shoshilinch tergov harakatlari o'tkazilgandan so'ng tergovning keyingi bosqichi boshlanishini ko'rish to'g'riroq ko'rinadi. Bunday tezisni shunchaki tanqid qilish mumkin, chunki qonun matnida shoshilinch degan atama mavjudligiga qaramay. tergov harakatlari, ushbu tushunchaning ta'riflari yoki ko'proq yoki kamroq aniq tergov harakatlarini shoshilinch deb tasniflash mezonlari normativ ravishda belgilanmagan, demak, bunday baholash asosan sub'ektivdir. Ushbu maqola muallifi o'z mulohazalarida shoshilinch tergov harakati ma'lum bir xususiyatga ega bo'lishi kerakligiga ishonishga moyil. Uning mohiyati shundan iboratki, bunday tergov harakatining natijasi jinoyat tarkibining majburiy belgilarini va shaxsning tergov qilinayotgan jinoyatni sodir etishda bevosita ishtirok etganligini ko'rsatuvchi holatlarni tasdiqlovchi (yoki rad etuvchi) dalillarni olishdir. Bunga shoshilinch holatlarda, ya'ni kechiktirilganda dalillarni yo'qotish xavfi mavjud bo'lsa, tergov harakatlariga ega bo'lgan xususiyatga o'xshash xususiyatni ham qo'shishimiz mumkin.

Shunday qilib, tergovning dastlabki bosqichi tergovda jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin bo'lgan shaxs to'g'risida dalillar bilan tasdiqlangan tasavvurga ega bo'lganda, gumon qilinuvchining aybi isbotlangan deb hukm qilish imkonini beradigan dalillar olinganidan keyin tugaydi. hodisaning mavjudligiga va jinoyat tarkibining mavjudligiga ishonch hosil qiluvchi dalillarning minimal miqdori to'plangan. Shundan so'ng o'tkaziladigan tergov harakatlari dalillarni tasdiqlashi, birlashtirishi yoki muhim bo'lmagan holatlarni aniqlashtirishi kerak. Ularning natijasi endi sudlanuvchining aybdorligini isbotlash darajasiga va tergov qilinayotgan jinoyatning malakasiga sezilarli ta'sir ko'rsata olmaydi. Bu holda boshlang'ich va keyingi bosqichlar o'rtasidagi chegara ushbu momentning yuzaga kelishi shartlarini baholashning subyektiv xususiyati tufayli boshqa yondashuvga qaraganda kamroq aniq bo'ladi. Ushbu kamchilikni oqlash uchun shuni aytish mumkinki, ayblov e'lon qilish zarurati paydo bo'lgan vaqtni belgilash ham sub'ektivdir, chunki uni tergovchi o'z aybiga asoslanib mustaqil ravishda belgilaydi.

Ushbu yondashuv yordamida biz tergovning keyingi bosqichida yuzaga keladigan tergov holatlarining 3 turini ajratib ko'rsatishimiz mumkin:

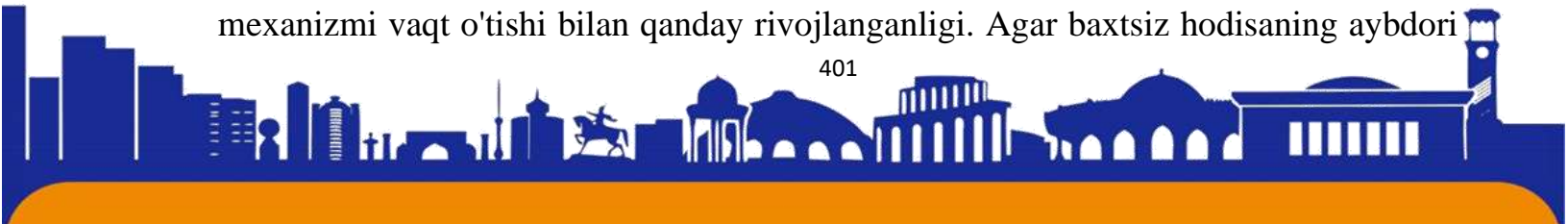

- 1) gumon qilinayotgan shaxs yoki gumon qilinuvchi o'z aybiga to'liq iqrор bo'lsa va tergovga yordam berishga tayyor bo'lsa (shartli nizosiz holat);
- 2) shaxs o'z aybiga iqrор bo'lmasa yoki qisman aybiga iqrор bo'lsa (nizo);
- 3) jinoiy javobgarlikka tortiladigan shaxs aniqlanmagan bo'lsa.

Agar birinchi vaziyat yuzaga kelsa, unda bu holatda tergov uchun vaqtni boy bermasdan va keyinga kechiktirmasdan, jinoyat ishida gumon qilinuvchining tavbasini maksimal darajada dalillar bilan birlashtirish juda muhimdir. Buning uchun jinoyat-protsessual qonunchiligida ko'zda tutilgan bir qator vositalar mavjud. Avvalo, bu, albatta, so'roq. Gumon qilinuvchini batafsil va barcha protsessual qoidalar va me'yorlarga qat'iy rioya qilgan holda, sodir bo'lgan voqeaning holatlarini eng mayda tafsilotlarigacha tasvirlab, so'roq qilish kerak. So'roq paytida siz zudlik bilan o'zingiz uchun tafsilotlarni boshqa tergov harakatlarini o'tkazish orqali aniqlanishi mumkin bo'lgan holatlarni aniqlashingiz kerak. Ularni tasdiqlash, olingan guvohliklarning ishonchligiga bilvosita ishonch hosil qiladi. Boshqa tergov harakatlari bilan tasdiqlanishi mumkin bo'lmagan holatlar yanada muhimroqdir. So'roq qilinayotgan shaxs o'z ko'rsatmalaridan voz kechishi, uni o'zgartirishi va umuman kelajakda hamkorlikni to'xtatishi har doim ham mumkin.

Bunday vaziyatda ikkinchi eng muhim tergov harakati - bu dalillarni joyida tekshirish. Gumon qilinuvchi uni o'tkazish chog'ida boshqa tergov harakatlari natijalarida aniqlangan va mustahkamlangan holatlardan xabardorligini joyida tasdiqlaydi. Shu bilan birga, bunday tergov harakati davomida aniqlangan ma'lumotlarni tekshirishdan tashqari, yangi ma'lumotlarni aniqlash mumkin. Qonun bu tergov harakatining ahamiyatini birinchi o'ringa qo'yadi. Vaziyatni vizual idrok etish orqali odam so'roq paytida unutilgan yoki o'tkazib yuborgan tafsilotlarni eslay oladi.

Birinchi, ko'rsatuvlari tekshirilayotgan va aniqlangan gumon qilinuvchi yo'l-transport hodisasi sodir bo'lgan joyni (keyingi o'rinlarda YTH deb yuritiladi) mustaqil ravishda ko'rsatadi va u erga tergov harakatining boshqa ishtirokchilarini olib keladi. Shundan so'ng, so'roq paytida u ko'rsatgan holatlarga qarab, siz undan transport vositalarining harakatlanish yo'nalishlarini va YTHning boshqa ishtirokchilarini, avtohalokatdan keyin jabrlanuvchining joylashgan joyini, hozirgi kungacha vaziyat qanday o'zgarganligini, qayerda va voqea sodir bo'lgan joyda nima qilgani, shuningdek, u erda bo'lgan boshqa shaxslar qayerda va qanday harakatlar qilganligi, avariya mexanizmi vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanganligi. Agar baxtsiz hodisaning aybdori

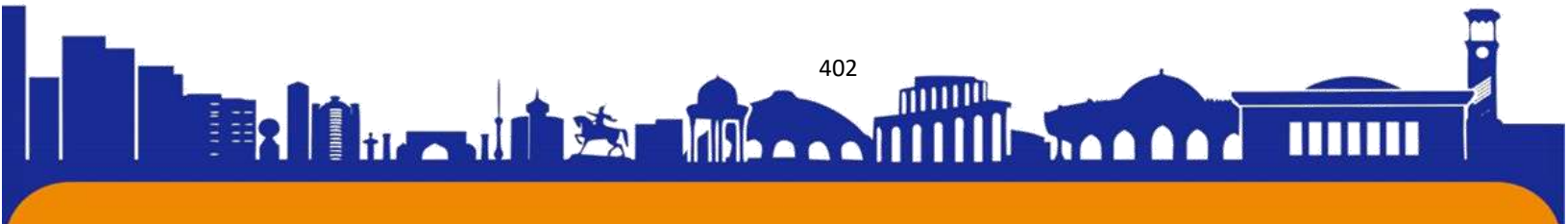
ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-2, Issue-1

jinoyat izlarini yashirish choralarini ko'rgan bo'lsa, unda savollar doirasi sezilarli darajada kengayadi va uning ideal iz surati joyida namoyon bo'ladi, bu esa bunday qarshi xatti-harakatni aks ettiradi. Ko'rsatuvlari tekshirilayotgan shaxsdan sodir bo'lgan voqea tafsilotlari olinmaguncha, voqea sodir bo'lgan joyni ko'zdan kechirish paytida aniqlanmagan yangi narsalar va izlarni qidirishga alohida e'tibor berilishi kerak. Shunday qilib, masalan, baxtsiz hodisadan keyin tashlangan sigaret qoldiqlari, qon izlarini artib tashlash uchun ishlatiladigan latta, voqea sodir bo'lgan joyda gumon qilinuvchining yo'nalishidagi izlar, yangi potensial guvohlar yoki ularga ishora qiluvchi holatlarni aniqlash mumkin. .

Ba'zi hollarda, tergov natijalariga ommaviy axborot vositalari vakillari bilan bog'lanish foydali bo'lishi mumkin, bu esa tergovchiga voqea yoki jinoyatchining jinoyatdan keyingi xatti-harakatlari guvohlarining qo'shimcha ideal izlarini taqdim etishi mumkin. Bundan tashqari, tergovning keyingi bosqichida an'anaviy tarzda tavsiflovchi materiallar, engillashtiruvchi va og'irlashtiruvchi holatlar mavjudligini ko'rsatadigan hujjatlarni to'plash bo'yicha qo'shimcha choralar ko'riladi va jinoyat sodir etishning aniqlangan sabablari va shartlarini bartaraf etish choralari ko'riladi.

Gumon qilinuvchi aybiga iqror bo'lgan va aybiga iqror bo'lgan vaziyatga duch kelganda, tergovchi qo'shimcha ayblovchi holatlarni izlab, o'z-o'zini ayblash belgilarini sezmaslik xavfini tug'diradi. Bu qarama-qarshilik shaklidir va bu holda biz qarshi harakat haqida alohida gaplashamiz [1, p. 137-145], turli sabablarga ko'ra ishlatilishi mumkin. Bu aybni haqiqiy jinoyatchiga o'z zimmasiga olgan shaxsning oilaviy yaqinligi bo'lishi mumkin, bu g'arazli manfaat va hokazo bo'lishi mumkin. Bunday qarama-qarshilikning salbiy oqibatlarini bartaraf etish uchun munosabatlardagi eng kichik nomuvofiqliklarga ham ko'z yummaslik kerak. dalillar to'plangan. Kichkina narsalardagi mantiqiy nomuvofiqlik aslida istisno emas, balki haqiqiy qoida bo'lishi mumkin.

Agar jinoiy javobgarlikka tortilgan shaxs o'z aybini tan olmasa, u, qoida tariqasida, sodir bo'lgan voqeaning qandaydir versiyasini ilgari suradi [2, p. 78]. Bunday versiyalar vaziyatlarni ataylab ishonchsiz tavsiflashning turli xil variantlari bo'lishi mumkin, ular orasida ko'pincha yo'l harakati va transport vositalaridan foydalanish qoidalarini buzish bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishda tergov quyidagi holatlarga duch keladi:

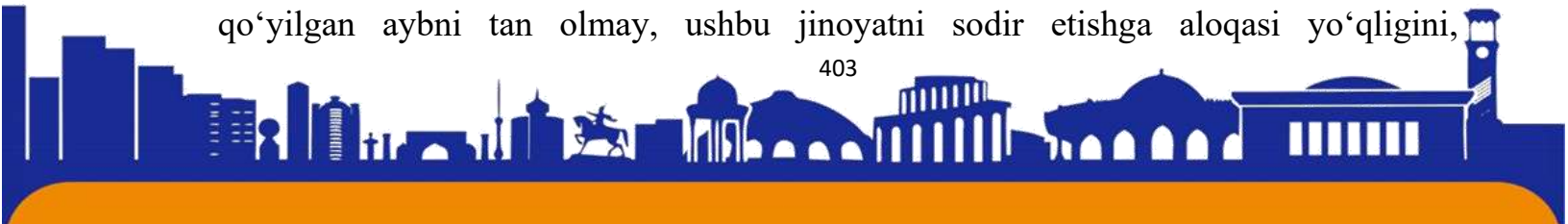
1. Avtomobilni boshqa shaxs boshqarayotgan bo'lsa, voqea sodir bo'lgan haqiqiy aybdor boshqa joyda bo'lgan.
2. Avtomobilni boshqa shaxs boshqargan, aybdor esa yo'lovchi o'rindig'ida bo'lgan.
3. Avtomobil o'g'irlangan yoki o'g'irlangan.

Agar tergovchi ushbu versiyalardan birini ilgari surayotgan himoyaga duch kelsa, ular albatta tekshirilishi va agar tasdiqlanmagan bo'lsa, rad etuvchi dalillarni to'plashi kerak, ular bir-biriga mos kelishi va ish bo'yicha to'plangan dalillar bilan to'ldirilishi kerak. boshqa va bir-biriga zid emas. To'plangan dalillarning bunday tizimi bunday qarama-qarshilikni engishning eng ishonchli shaklidir.

Bunday hollarda ko'rsatilgan alibi tekshiriladi, tergov qilinayotgan baxtsiz hodisaning ularga ma'lum bo'lgan barcha holatlari, shuningdek, alibi bilan bog'liq tafsilotlar, mobil telefon ma'lumotlari to'g'risida oqlovchi versiyani taqdim etgan shaxsning atrofidagi odamlardan so'roq qilinadi. ma'lum vaqt oralig'ida baza stansiyalari sektorlari bilan bog'langan holda tekshirilib, qo'shimcha guvohlarni aniqlash va ularni so'roq qilish bo'yicha barcha choralar ko'rilmoqda. Bunday vaziyatlarda, qoida tariqasida, qarama-qarshilik va identifikatsiyadan qochib bo'lmaydi. Ularni amalga oshirish natijalarining alohida ahamiyati texnik vositalardan foydalangan holda qo'shimcha tuzatishni talab qiladi [3, p. 41-48].

Boshqa shaxsning transport vositasini boshqarishi ehtimoli, shuningdek, gumon qilinuvchidan boshqaruvni boshqa shaxsga o'tkazishning mohiyati va tafsilotlari to'g'risida eng batafsil ko'rsatma olishdan boshlanadigan bir qator tekshirish choralari talab qiladi. Ushbu shaxsning tafsilotlari aniqlangan, bu ularni avtomobil egasi bilan bog'laydi. Bu erda samarali usullardan biri so'roq qilinayotgan shaxsdan maksimal miqdordagi ma'lumotlarni olish bo'lishi mumkin, keyinchalik ular boshqa, shu jumladan og'zaki bo'lmagan tergov harakatlarini amalga oshirish orqali tekshirilishi mumkin.

Chunonchi, 2023-yil 6-avgust kuni soat taxminan 22:20 da haydovchi Sh. texnik jihatdan sog'lom avtomashinani boshqarib, qarama-qarshi yo'nalishda harakatlanish uchun mo'ljallangan bo'lakka chiqib, harakatlanish uchun xavf tug'dirib, Java mototsikli bilan to'qnashib ketgan. haydovchi F. YTH natijasida mototsikl haydovchisi F va uning yo'lovchisi A. halok bo'lgan. Sud majlisida sudlanuvchi Sh. o'ziga qo'yilgan aybni tan olmay, ushbu jinoyatni sodir etishga aloqasi yo'qligini,

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF(2023)-3,778 Volume-2, Issue-1

avtomashinasini boshqa shaxs boshqarayotganini tushuntirdi. Sudda sudlanuvchining aybi isbotlangan, chunki uning ko'rsatmalari guvohlar ko'rsatmalari bilan rad etilgan. Bundan tashqari, sudlanuvchi Sh.ning aybi ishning yozma materiallari bilan tasdiqlanib, sud tomonidan o'qib eshittirildi va tekshirildi: telefon xabari, voqea joyini ko'zdan kechirish bayonnomasi, voqea joyini ko'zdan kechirish bayonnomasi. avtomashina, mototsiklni tekshirish bayonnomasi, olib qo'yilganlik bayonnomasi. Bunda Sh.ning ko'rsatmalari boshqa tergov harakatlari davomida olingan, natijalari jinoyat ishi materiallarida moddiy jihatdan qayd etilgan ko'plab dalillar yig'indisi bilan rad etilgan.

Ko'pincha, yo'l-transport hodisalari bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilayotganda, tergovchi qarshilikka duch keladi, bunda himoyachi avtomashina o'g'irlanganligini va baxtsiz hodisa uchun o'g'ri aybdor bo'lishi mumkinligini da'vo qiladi. Bunday holda, ish materiallarida uning avtomashinaning yo'qolganligi to'g'risida bilganidan keyin qanday harakat qilganligi holatlarini aks ettirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Shubhali shaxsdan ushbu turdagi xabarni olish vaqtini unutmash kerak. Agar u o'g'irlik yoki o'g'irlik haqida o'z vaqtida xabar qilmagan bo'lsa, bu bilvosita etishmayotgan versiya himoya qilish va jinoiy javobgarlikdan qochish shakli ekanligini tasdiqlashi mumkin. Shu bilan birga, hatto dastlabki bosqichda ham, tekshirishni amalga oshirayotganda, kontakti o'zgartirish tugmachalari va avtomobil eshiklarining holatiga, shuningdek, rulda qo'llarning ter va yog' izlari mavjudligiga alohida e'tibor berish kerak. haydovchi tomonidagi va barcha yo'lovchi o'rindiqlaridagi eshik tutqichi. Tekshiruv natijalariga ko'ra, mudofaa hodisaning bunday versiyasini olganida, traceologik ekspertiza tayinlash kerak, uni tekshirish uchun ko'rsatilgan qulflarga ularda begona ta'sir izlari mavjudligi to'g'risida savollar beriladi. bunday hollarda an'anaviy o'g'irlik vositalaridan birini qo'llash. Yog' izlari barmoq izlarini tekshirish va genoskopik ekspertiza uchun yuborilishi kerak, bu esa bunday izlarni olib tashlash uchun maxsus qoidalarni talab qiladi.

Bundan tashqari, ayblanuvchining kiyim-kechaklari va avtomashinadagi barcha o'rindiqlarning qoplamasi ko'zdan kechirilishi, mikro-izlar, poyabzaldagi kirlar va avtomashinaning tagliklaridagi kirlar olib qo'yilishi, yozib olinishi va tahlil qilinishi kerak. Bundan tashqari, u mashinada haydovchi o'rindig'idan boshqa joyga o'tira olmasligini ham ko'rsatishi mumkin.

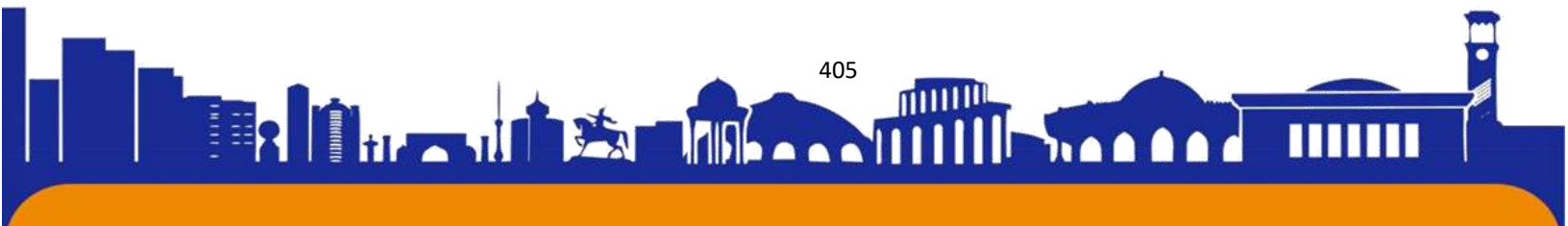

Agar jinoyat ishi bo'yicha jinoiy javobgarlikka tortilishi lozim bo'lgan shaxs aniqlanmagan bo'lsa, u holda birinchi navbatdagi chora-tadbirlarning mohiyati tubdan o'zgaradi va ularning barchasi birinchi navbatda jinoyatni ochish va gumon qilinayotgan shaxsning joylashgan joyini aniqlashga qaratilgan.

Hech kimga sir emaski, yo'l harakati va transport vositalaridan foydalanish qoidalarini buzish bilan bog'liq jinoyatlarning ochilishi hali mukammal emas. Barcha jinoyat ishlarida jinoiy javobgarlikka tortiladigan shaxsni aniqlash mumkin emas. Bunday hollarda tergovchining asosiy vazifasi shunday shaxsni aniqlash va uni fosh qilish uchun maksimal darajada harakat qilish ekanligi mantiqiy va adolatlidir. Bunday vaziyatda ijobiy natijalarga erishishning kaliti ham dastlabki tergov harakatlari va tergov harakatlarining samarali natijalaridir. Ko'pincha fosh qilish masalasida tergovchi faqat jinoyat haqidagi xabarni tekshirish bosqichida va tergovning dastlabki bosqichida olingan natijalarga tayanishi kerak. Olingan natijalarni o'rganib chiqqandan so'ng, tergovchi bo'lajak tergovning modelini shakllantirishi va uni moddiy shaklga - tergov rejasiga aylantirishi kerak. Buning uchun olingan dalillar va ular tomonidan tasdiqlangan ma'lumotlarga asoslanib, kerakli tergov va protsessual harakatlar doirasini tanlashingiz kerak. Xususan, shu tarzda to'plangan ma'lumotlar asosida davlat yo'l harakati xavfsizligi inspeksiyasi (keyingi o'rinlarda Davlat yo'l harakati xavfsizligi inspeksiyasi deb yuritiladi), tergov organlari va hududiy bo'linmalariga tegishli so'rovlar, ko'rsatmalar va ko'rsatmalar shakllantirilib, yo'llanilmoqda.

Shunday qilib, yuqoridagilarning ba'zilarini umumlashtirib, biz asosli xulosaga kelishimiz mumkinki, yo'l-transport hodisalari bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishda uning shoshilinch tergov harakatlaridan so'ng boshlanadigan va biz keyinchalik ko'rib chiqishni taklif qilayotgan bosqichi ba'zan bir xil darajada muhim o'rin egallashi mumkin. dastlabkisiga qaraganda tergov mexanizmidan. Ushbu davrda tergov tomonidan amalga oshirilgan harakatlarning zudlik bilan belgilanmaganligi ularni tayyorlash va amalga oshirishga yanada tizimli, o'lchovli va xushmuomalalik bilan yondashish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR:

1. Berezina E. S. Zamonaviy sharoitda yo'l-transport hodisalarini tekshirishning protsessual muammolari // 3-ming yillikda jamoat xavfsizligi, qonuniylik va huquq-tartibot. - 2016. - No 1-3. — 19—25-betlar.
2. Elfimova E. V. Yo'l-transport hodisalarini tekshirishda yuzaga keladigan ba'zi muammolar haqida / E. V. Elfimova, Yu. Sh. Nikonova // Rossiya yuridik jurnali. - 2015. - No 3. - B. 164-167.
3. Zubenko E. V. Jabrlanuvchilarni xavf ostida qoldirish bilan bog'liq yo'l harakati jinoyatlarini tergov qilish metodologiyasi: mavhum. dis. ...kand. qonuniy Sci. - Vladivostok. - 2012. - 26 b.

